

PAPER DETAILS

TITLE: İzâkî ve Siirleri

AUTHORS: Ahmet IÇLI

PAGES: 169-192

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3169868>

AHMET İÇLİ**

İzâkî ve Şiirleri*

Izâkî and His Poems

Ö Z E T

Tarihsel süreçte kaleme alınmış altı yüz yıllık geçmişi barındıran metinlerin gün yüzüne çıkarılması ve tanıtılması klasik Türk edebiyatı ile meşgul olanlar için önemli çalışmaya alanları arasındadır. Özellikle edebî metinleri ve manzumeleri barındıran mecmua çalışmaları, yeni şairlere veya şairlerin yeni şiirlerine ulaşılmasında önemli katkılar sunmaktadır.

Osmanlı coğrafyasında Arap harfli Türkçe yazılı birçok yazma eser, Türkiye kütüphanelerinin yanı sıra dünyanın farklı kütüphanelerinde de görülebilmektedir. Bu eserlerin mecmuaların tasnifi ve tanıtımı oldukça önemlidir.

Kâsımî tarafından M.1625 yılında yazımı tamamlanan, "Bahru'l-Maarif" ve "Sandukatu'l-Maarif" olarak isimlendirilen mecmua, barındırdığı metinler ve tertip özellikleri açısından kayda değer bir eserdir. Bununla birlikte tezkirelerde ve biyografik eserlerde adına rastlamadığımız bazı şairlere ait manzumeleri ihtiva eden eser, edebiyat tarihine ışık tutacak önemli bir kaynak mahiyetindedir.

Mecmuada İzâkî mahlaslı şaire ait birçok manzume bulunmaktadır. Eserde tertip edilen karma şairler divanının ilk şiiri de İzâkî'ye aittir. Bakî, Fuzûlî ve Ruhi'ye nazire şiirleri bulunan şairin bir kasidesi ve bir tahmisi de bu mecmuada yer almaktadır. İzâkî'nin kendi hattıyla derlediği bir şiir mecmuasına da ulaşmış bulunmaktayız. Mecmuada geçen kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla M. 1630 yılında hayatta olan şairin bu mecmuasında kendisine ait şiirler de yer almaktadır.

Çalışmamızda İzâkî mahlaslı şair, eldeki bilgiler ışığında kısaca tanıtılıp mecmuası hakkında tanıtıcı bilgiler sunulduktan sonra mecmuada geçen manzumeleri/şiirleri ve Kâsımî mecmuasında geçen diğer şiirlerinin de matla beyit ve bendleri yeni yazıya aktarılmış haliyle verilecektir.

ANAHTAR KELİMELE R

İzâkî, Kâsımî, Bahru'l-Maarif, Mecmua

A B S T R A C T

it is one of the most important missions to unearth and define the texts which contains 600 years of history in the historical period for those who are in the field of classical Turkish literature. Mecmua studies, which especially contain literary texts and poems, offer important contributions in reaching new poems of poets or poets.

A lot of manuscripts in Turkish written with Arabic letters in Ottoman geography could be seen in different libraries of the world besides libraries in Turkey. Dissecting and defining of these works/mecmuas are very important missions. Because, every mecmua certainly has a small detail to clear to the history up.

The mecmua written by Kâsımî which is called as well "Bahru'l-Maarif" and "Sandukatu'l-Maarif" in 1625 (A.D) is a significant work in terms of included texts and contexture features. In addition to this, the work is a mean of important source that clears to literature history which includes some poet's poems we don't usually encounter with names in biographic works and collection of biographies.

Many poems in the mecmua belongs to a poet whose nickname is İzâkî. The first poem of the divan of the mixed poets in the mecmua also belongs to İzâkî. This poet's one ode and one quintet are existed in this magazine who has parallel poems to Bakî, Fuzûlî and Ruhi. In consequence of our researches a poem magazine that İzâkî compiled his own handwriting. As far as understood from the records in the mecmua, there are his own poems who was still alive in A.D 1630.

In this article, poet İzâkî's poems will be given with new alphabet after informing about his mecmua within the light of available datas.

KEYWORDS

İzâkî, Kâsımî, Bahru'l-Maarif, Mecmua.

* Makalenin Geliş Tarihi: 11.06.2017 / Kabul Tarihi: 14.09.2017.

** Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (ahmeticli@ardahan.edu.tr).

Dil ğamze-i cān-şikāra kurbān olsun
 Cān gīsū-yı müşk-bāra kurbān olsun
 Tenhā ne dil ü cānum **İzâkî** cümle
 Nem var ise Zülfiķāre kurbān olsun

GİRİŞ

Klâsik Türk edebiyatının önemli kaynaklarından olan mecmularda birçok şairin yeni şiirlerine rastlanabilmektedir. Şiir mecmuaları, herhangi bir “şairin bir şekilde divan nüshalarına girmeyen veya bulunmayan nüshalardan kaynaklanan eksik şiirlerini temine yardımcı” (Aydemir 2007: 127) olmak adına da önemli metinlerdir. Bunun yanı sıra, henüz divanlarına ulaşılamamış şairlere ait manzumeler de mecmualarda görülebilir. Mecmualar “şair veya yazarlara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmak” (Kurnaz-Aydemir 2013: 56) adına önemli kaynaklar arasındadır. Ayrıca adı bilinmeyen birçok yeni şaire de ulaşılmasında mecmuaların rolü büyüktür.

Klâsik Türk edebiyatı kaynaklarında, tezkirelerde, çeşitli biyografik eserlerde adına rastlanmamış birçok şair vardır. Bunlardan biri de **İzâkî**'dir. Kâsımî mahlaslı biri tarafından derlenmiş bir şiir mecmuasında “اذاقى” / “İzâkî” mahlaslı bir şaire ait bazı şiirler vardır. İzâkî'nin derlediği bir şiir mecmuasını da tespit edilmiştir.

Şairin mahlasının farklı okunmuş olabileceği ihtimali de düşünülerek birçok farklı okuma denemeleri sonucunda Hisâlî'nin “*Metâliü'n-Nezâ'ir*”inde de İzâkî'ye ait dört matla da görülmüştür.

1. İZÂKÎ: Hayatı, Mahlası, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri

1.1. Hayatı

İzâkî'nin adı, *Kasımî Mecmuası*'nda geçmektedir. Şairin kendi hattı ile yazmış olduğu şiir mecmuasında da kendisine ait manzumeler vardır. Hisâlî'nin nazire mecmuasında ise şaire ait matlalar bulunmaktadır.

Biyografik kaynaklarda İzâkî'nin hayatı hakkında bilgi yoktur. Hisâlî, onu “Çelebi” ve “Bağdādî” olarak tanıtmaktadır (Kaya 2003: 347, 473, 717; Kalyon 2011: 1235).

İzâkî'nin, kendi hattıyla yazdığı mecmuasında geçen **H. 1040** (İM/96a)¹ tarihli kitadan hareketle H. 1040/M. 1630-1631 yılında hayatta olduğu söylenebilir.

Fuzûlî (öl. 1556), Bâkî (öl. 1600) ve Rûhî'ye (öl. 1606) nazireler yazan İzâkî'nin bu şairlerden sonra veya bunlarla aynı çağda yaşadığı bilinmektedir. *Kâsımî Mecmuası* H. 1034/M.1625'te yazıldığına göre İzâkî'nin en erken 16. yüzyıl en geç 17. yüzyıl şairi olduğunu söyleyebiliriz. İzâkî'nin M.1630'lu yıllarda halen yaşadığı dikkate alındığında 16. yüzyılın ikinci yarısında doğduğu söylenebilir.

İzâkî, şiirlerindeki ifadelerinden anlaşıldığına göre, Alevî-Bektâşî bir kimliğe sahiptir. Gazellerinde ve bir rubaisinde ehl-i beyt sevgisini belirten ifadeleri vardır:

*İzâkîyem degülem bir gedâ-yı bî-ser ü pâ
Alîye Kanberem ü ehl-i beyte Selmānam (KM/82a)²*

*Dil ğamze-i cān-şikāra kurbān olsun
Cān gîsû-yı müşk-bāra kurbān olsun
Tenhā ne dîl ü cānum İzâkî cümle
Nem var ise Zülfikāre kurbān olsun (İM/10b-11a)*

1.2. Şairin Mahlası

Şiir örneklerine bakıldığında okumaların tümünde şairin mahlasının açıklık kapalılık durumu şöyledir; "اذاقى" : "ا" = **e, i u, a: Elif: (ilk hece):** açık/kısa, "ا" = **zā (ikinci hece):** kapalı/uzun, "قى" = **kî (üçüncü hece):** açık/kısa veya kapalı-uzun şeklindedir. Bu durumda okuma işlemi "İzâkî" olarak gerçekleşir.³

¹ *İzâkî Mecmuası*, yapılacak olan atıflarda gösterilmek üzere tarafımızdan "İM" olarak kısaltılmıştır. Sonrasında gelen sayı ve harf ise, bahse konu alıntının yapıldığı yaprak numarasını ve yönünü göstermektedir. Örneğe göre, alıntı veya atıf, İzâkî mecmuasının 96. yaprağının ön yüzünde geçmektedir.

² *Kâsımî Mecmuası*, yapılacak olan atıflarda gösterilmek üzere "KM" olarak kısaltılmıştır. Sonrasında gelen sayı ve harf ise, bahse konu alıntının yapıldığı yaprak numarasını ve yönünü göstermektedir. Örneğe göre, alıntı veya atıf, bu mecmuanın 82. yaprağının ön yüzünde geçmektedir.

³ Hisâlî'nin eseri üzerinde yaptıkları doktora çalışmalarında Kaya ve Kalyon, şairin mahlasını "Āzâkî" şeklinde okumuşlardır.

Şairin mahlası Arapça “ ذ و ق ”=“zevk” kelimesinden türemiştir. Arapça sülâsî bir masdar olan kelime, “fa’l=فعل” babından olup “tat, hoş giden hal, haz, manevi haz, güzeli çirkinden ayırdetme kabiliyeti” anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu 2010: 1379). “ ذ و ق = zevk ” masdarının “İf’âl=افعال” kalıbı ile türedikten sonra oluşan yeni kelime “İzâk(et)=اذاقه” olup “tattırma” anlamına gelir. “Tattırma, lezzet ve zevk hissettirme” (Devellioğlu 2010:542) anlamı diğer birçok sözlükte de aynen geçmektedir (Lexicon, 2006: 53; *Lugat-ı Naci*, 299; *El-Müncid*, 1986: 241; *Ahter-i Kebir*, 2009: 449). “ ذ و ق = zevk ” kelimesine verilen “tat, hoş giden hal, haz, manevi haz, güzeli çirkinden ayırdetme kabiliyeti” anlamlarının ettirgenlik özelliği kazanıp mensubiyet/nispet î’si sonrasında “İzâkî=اذاقى” olarak oluşan mahlasın anlamı şöyle olur: *manevi haz veren, güzeli çirkinden ayırt ettiren, ifadeleriyle hoş giden tatlar veren kişi*.

Şairlerin mahlas seçerken edebiyat ve şiirle ilgili kavramlar kullandığı (Yıldırım 2006: 44) bilinmektedir. İzâkî’nin de böyle bir mahlası seçmesinde, şiir zevkinden anladığı ve şiirleriyle dinleyenleri/okuyanları şiirin zevkine vardırان bir üslupta yazdığı görüşünde olduğu söylenebilir. İzâkî’nin mahlası, onun zevk ve edasını yansıtan kullanımdır.⁴

Atayî’nin *Şakayık zeylinde* (1989: C.2 537-538) “Deşt-i Kıpçaktan” tanımlamasıyla künyesi “Ezâkî”/“Azâkî”=“ازاقى” adı ise Mehmed olup müftü, müderris ve divan şairi bir şahsiyet vardır. Fakat eserde şairin künyesinin şehri olan Azak’a nispetle Azâkî olduğu görüşü vurgulanmıştır. Bu durumda bahse konu şair, Kırım civarındaki şehirlerden birisindendir.

Şakayık zeylinde geçen “ازاقى”=“Azâkî” ismindeki “z” harfi “ ز ” ile yazılmıştır. Elimizdeki belgelere bakıldığında Bağdatlı olan şair ve Azaklı/Kıpçaklı olan şair arasında bir ilgi bulunmamaktadır. Bahse konu Kıpçaklı Azâkî, H. 1017/M. 1608’de Rebiülevvel ayında vefat etmiştir. H. 1005 yılında Sinan Paşa medresesine müderris olan Mehmed Azâkî hakkında *Sicill-i Osmanî*’de (C.2, 1311: 141) de bazı bilgiler geçmektedir. İki defa Kefe müftüsü olan Azâkî ile ilgili bir diğer kaynak ise *Tuhfe-i Nailî*’dir (2001: 31). Buradaki bilgiler de, Atâyî ve *Sicill-i Osmanî*’ye atfen verilmiştir. Her üç kaynaktan da şairin adı “ازاقى” olarak yazılmıştır.

⁴ Klâsik Türk şiirinde mahlası, İzâkî’nin mahlası ile aynı kökten türemiş bir diğer şair de “Mezâkî”dir. Mezâkî için bkz. Mermer 1991.

Atâyî, şaire ait bir beyit ile bir mısraı da eserine almıştır:

Mefûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ülün

*Geh nâfe-şîfat eyle der ü deşti mu'atţar
Geh gonçe gibi gülşene gel ziynet-i bâğ ol*

Mefûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ülün

Geçdi Ramazân irdi yine ıyd-ı emânî

İzâkî Mecmuası'nda geçen bilgilerle eşleştirildiğinde, her iki şahsiyetin ölüm yıllarının farklı olduğu görülür. Müderris Azâkî'nin ölüm yılı H. 1017'dir. Fakat İzâkî'nin mecmuasında geçen bilgilere göre, şair H. 1040 yıllarında halen yaşamaktadır.⁵

1.3. Edebî Şahsiyeti

İzâkî'nin edebî şahsiyeti hakkında yapılabilecek tüm açıklamalar ancak üç eserde geçen şiirlerinden hareketle verilebilir.

Kasımî Mecmuası'ndaki gazellerin geçtiği ilk manzumenin İzâkî'den seçilmesi ve mecmuaya alınan şairler arasında, Ruhî'den sonra en çok şiir yazarlardan birisi olması, o dönem için iyi bir şair olduğunu göstermesi bakımından da kayda değer bir durumdur.

İzâkî'nin her iki mecmuada birçok harf ile kafiyeleşmiş gazelleri ile rubai, kaside ve tahmislerle bakıldığında bir divan oluşturabilecek kadar şiir yazdığı söylenebilir.

İzâkî Çelebi'nin Türkçe şiirlerinin yanında Farsça bir gazeli de bulunmaktadır. Gazelin matlası şöyledir:

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ülün

*Ger şabâ ber-ser-i kûy-ı tu vezîden gîred
Cânem ez-ğayret-i ân câme derîden gîred (KM/67b)*

⁵ İyi bir medrese eğitimi alan İzâkî'nin bahse konu Azâkî olması küçük de olsa ihtimaller arasında olabilir. Çünkü İzâkî'nin elimizde net bir ölüm tarihi yoktur. Ayrıca İzâkî mecmuasındaki tarih manzumesinin başka birisi tarafından yazılma ihtimali de düşünülebilir.

Hisâlî'nin *Metâliu'n-Nezâir*'inde geçen 4 (dört) beyitten anlaşıldığı kadarıyla İzâkî'nin nazire şiir yazdığı görülür.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil ğam-ı haṭṭ-ı lebüünden Maḥzenü l-Esrârdur

Göz cemâliün pertevinden Maṭla u l-Envârdur (KM/38a-İM/10b)

Yukarıdaki matla, Hisâlî'nin *Metâliu'n-Nezâir*'inde Vüsûlî, Hisâlî, Sultan Süleyman'ın matlaları ile birlikte görülür. (Kaya 2003: 717) Bâkî'nin de aynı redifli gazeli *Kâsımî Mecmuası*'nda İzâkî'nin şiirinden önce aynı sayfada geçmektedir (Küçük 1994: 135-136).

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cân fedâ-yı cilve-i naḥl-ı melâḥat-bâr-ı yâr

Dil ḥarâb-ı Türk-tâz-ı ğamze-i ḥûn-ḥvâr-ı yâr (KM/43a-İM/9a)

İzâkî'nin kendi mecmuası ve *Kâsımî Mecmuası*'nda geçen bu matla Hisâlî'nin eserinde de geçmektedir (Kaya 2003: 347). Nazire yazan şairler ise şunlardır: Esîrî-i Bağdâdî, Seyyid Rızâyî-i Bağdâdî, Hisâlî, Hâsîlî-i Vardârî. İzâkî, bu nazirede **İzâkî Çelebi-i Bağdâdî** ismiyle anılmıştır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Âşıkun şevküün ile şöyle firâvân aĝlar

Gözde yaşı dükenür soñra döner kan aĝlar (Kaya 2003:473)

Hisâlî'nin **Baĝdatlı İzâkî**'ye ait olduğunu belirttiği yukarıdaki matla, şairin "aĝlar" redifli bir gazelinin olduğunu göstermektedir. Bu gazel, Ruhî-i Bağdâdî'nin aynı redifli gazeline nazire olabilir (bkz. Ak 2001: 565). Hisâlî, aynı redifli nazirelerin Naîmî, Rûhî, Mîrîyü'l-Kâdî, Hisâlî'ye ait olduğunu belirtmektedir. Bahse konu gazel, incelemeye esas iki mecmuada da geçmez.

İzâkî'nin *Metâliu'n-Nezâir*'de geçen ve Emrî, Fuzûlî, Nutkî ve Emrî Çelebi'nin de aynı redifli gazellerinin bulunduğu bir diğer nazire gazelinin matlası da şudur:

Tâ ki tûmâr-ı cünün ḥırz-ı dil ü cân oldu

Diyü san vesvese-i âkl-ı girîzân oldu (Kalyon 2011: 1235)

Yukarıdaki gazeller dışında İzâkî'nin Fuzûlî ve Rûhî'ye yazmış olabileceği nazire şiirler de vardır. Bunlar şiirlerin geçtiği bölümde dipnotlarla belirtilmiştir.

Kasımî Mecmuası'nda gazellerden sonra İzâkî'ye ait bir kaside ve tahmis örneği de eklenmiştir. Tahmis, Fuzûlî'nin Türkçe-Arapça mülemmâ gazeline yapılmıştır. Aşağıda tahminin ilk bendi verilmiştir:

Mefûlû Fâ'ilâtu Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey zât-ı pâki bâ'is_-i i'câz-ı mümkinât

Zîkr-i cemîlûñ olı dile cevher-i hayât

Sen olmasayduñ olmaz idi cân-ı kâyinât

Vaşluñ baña hayât virür firkatüñ memât

Sübhâne hâlıkun haleka l-meve ve l-hayât (KM/153a-154a)

(Parlatır 2012: 209)

İzâkî, Tarzî'nin gazelini de tahmis etmiştir. Bu tahmis, *İzâkî Mecmuası*'nda da geçmektedir:

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

Gülşene pây-ı şevk ile şubh deminde varıgör

Güllere boş nevâyile nâğme iden hezârı gör

Seyr-i fezâ-yı deşt idüp nüzhet-i merğzârı gör

Dîde-i ibret aç dilâ rûh-fezâ bahârı gör

Faşl-ı bahâra kıl nazar kudret-i Kirdkârı gör(İM/10b-11a;KM/53a)

Şiirlerinde lirik, âşıkane bir söyleyiş hâkimdir. Fuzûlî'ye yazmış olduğu nazire gazel ve tahmiste onun edasını yakalamaya çalışmıştır. Şiirlerinde acı ve ıstırap çeken fakat bununla mutlu olan bir eda görülür:

Ey İzâkî ol dem ifşâ-yı şikâyet kılmadum

Cânuma kâr eylemişken hançer-i âzâr-ı yâr (KM/43a-İM/9a)

Ömrümüz geçti İzâkî guşşa vü endüh ile

Olmaduk bir dem cihânda hâtır-ı hurremle biz (KM/57a-57b)

Şu deñli olmuşam mu tādı derd-i aşk-ı cânānuñ

Ki adın añmadan müstağniyem âlemde dermānuñ (KM/75b-İM/9b)

Aşağıdaki şiire bakıldığında ise İzâkî'nin kalender-meşreb bir rind olduğu da gözden kaçmaz. Bu şiirde şairin sade ve rahat söyleyişi de görülür:

Şarāb-ı şevkle mestānelikte ālem var
Cünūn-ı aşkla dīvānelikte ālem var (KM/39a)

Aşağıdaki ifadelerinde de şairin, alçak gönüllü olmayı öncelediği ve gönül ehli birisi olduğu da söylenebilir:

Ey dil ne fikr-i taht ü ne pervā-yı efser it
Dīvāne-i muḥabbet olup terk-i zīver it (KM/22a)

Şairler, şiir sanatlarını, üsluplarını ve takip ettikleri/uyguladıkları üslubu ve şiirlerinin özelliklerini kendi manzumelerinde sıklıkla dile getirirler. İzâkî de kendi şiiri hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunur. İzâkî'ye göre şiiri gönül yakıcı bir özellikte olup sevgiliye bile tesir etmekte hatta her biri dert ehli için

Şir-i dil-sūzum İZÂKÎ yāre te'sīr itmede
Her biri derd ehline bir mazharu l-ās_ārdur (KM/38a-İM/10b)

İzâkî'ye göre kendi şiiri, söyleyişi; aşk bahçesinde güzel nağmeler ile öten bülbüller gibidir; kalemi de nazım meydanında öten ve nağmelerle mırıldanan bir kuştur:

Bir gül gamıyla t̄ayir-i ṭab uñ İZÂKİYÂ
Gülzār-ı aşka bülbül-i güyâ olup gider (KM/38a-38b)

Hāmem şarīri gülşen-i nazma İZÂKİYÂ
Bir murğ-ı nağme-senc ü nevā-ger degül midür (KM/38b)

Şair, şiir söylemedeki ustalığını, cansızlara konuşma kabiliyeti kazandıran ve onları canlandıran bir özellik olarak açıkça ifade etmektedir:

Söyler dil olup ağız açup kilik-i devātum
Ṭab um dise ger nāṭikā-baḥşā-yı cemādem (KM/86a)

Nazm-ı cān-baḥşla İZÂKİVEŞ
Merd-i mu'ciz-beyān-ı derd oldum (KM/87b)

Aşağıdaki dizelerde de İzâkî, kasidelerinde ve manzumelerinde başkalarını methetmek gibi bir endişesinin olmadığını belirtir:

*Na t-ı nebevî şâm u seher vird-i dilümdür
Şanmañ beni kim mādih-i hükkâm-ı cevâdem (KM/86a)*

İzâkî, kendi hayatı ve şiir sanatı hakkında yazmış olduğu izlenimi uyandıran manzumesinde, kendi şiirini çekemeyenlerin olduğunu da ifade etmektedir:

*Yâd itmese yanumda nola şi riümi huşşâd
Güftâr-ı şerer-bâr ile bir şu le-nihâdem (KM/86a)*

1.4. Eseri

İzâkî'nin elimizde mecmuası dışında herhangi bir eseri yoktur. Mecmuasında, kendi şiirlerinin üzerine "li-muharririhî" yazmış, makta beytinde de İzâkî mahlasını kullanmıştır. *Kâsımî Mecmuası*'ndaki şiir örnekleri ile de uyuşan bu manzumelerden hareketle de eserin İzâkî'ye ait olduğu söylenebilir. Mecmua, İzâkî'nin şiirlerinin geçtiği eserler başlığında daha geniş bir şekilde tanıtılmıştır.

2. İzâkî'nin Şiirleri

İzâkî'nin tespit edilen tek kafiye beyit ve bent birimli manzumeleri vardır. Bunların otuzbiri (31) gazel, biri (1) kaside, ikisi (2) tahmis, biri (1) rubaidir. Bahse konu gazellerden biri Farsçadır.

2.1. İzâkî'nin Şiirlerinin Geçtiği Eserler

Tespitlerimize göre İzâkî'nin şiirleri, üç mecmuada geçmektedir.⁶ Bunlardan biri İzâkî'nin kendi mecmuası olup diğeri de *Kâsımî mecmuası*-dır. Bir diğeri de yukarıda da değindiğimiz üzere Hisâlî'nin *Metâliu'n-Nezâîr*'idir. Burada geçen manzumelerin sayısı dördtür.

⁶ Erişemediğimiz veya incelenmemiş birçok şiir mecmuasında şaire ait şiirler, hatta şairin eseri veya eserleri bulunabilir.

2.1.1. İzâkî Mecmuası

İzâkî'nin kendi hattıyla derlediği mecmua, İran İslâmî Şura Meclis Kütüphanesindedir. Kayıt Numarası 9810 olan eser, 97 yapraktan müteşekkildir. Eserin başında 2, sonunda 1, 28a-31a arasında da 3 yaprak boştur.

Mecmua talik hat ile yazılmıştır. Sayfalarda iki sütun halinde çerçeve çizilmiştir. Yazılar çerçeve içine alınmıştır. Yazmanın boyutları 21x11'dir. Mecmuanın ilk yaprağı olan **1a** ve son yaprağı olan **96b**'de İran İslâmî Şura Meclisi Kütüphanesinin mührü bulunmaktadır.

Mecmua, tamamen manzum metinleri içermektedir. Farklı nazım şekillerinde birçok şaire ait manzumeler bulunur. Şiirlerin çok azı Farsça olup büyük çoğunluğu Türkçedir. Türkçe şiirlerden büyük bir bölümü Bağdatlı Ruhî'ye aittir. Mecmuada **İzâkî hariç**, şiirleri olan 65 (Türk ve Fars) şairin ismi alfabetik olarak şöyledir:

Abdî, Abîdî/Ubeydî, Adlî, Akdesî, Âlî, Amrî/Ömrî, Ârifî, Atâyî, Azerî, Bâkî, Behîştî, Belîgî, Cemî, Cevrî, Cinânî, Dervîş, Emrî, Fevrî, Figânî, Fuzûlî, Gazâyî (Gazî Girây), Habîbî, Haletî, Halîlî, Hayâlî, Hayretî, Hekimî, İlmî, İshâk Çelebî, Kabûlî, Kerîmî, Keşfî, Makâlî, Merâmî, Mesîhî, Mevcî, Muhyî, Nâdirî, Nefî, Nevî, Nigârî, Nihânî, Nizâmî, Örfî, Rahmî, Resmî, Revânî, Ruhî, Rüşdî, Sunî, Şâhî, Şânî, Şemî, Şems /Mevlana, Şeyh Ali Naki, Şûhî, Ulvî, Vahdetî, Vehbî, Veysî, Vücûdî, Yahyâ, Yümnî, Zâtî⁷

Mecmuada İzâkî'ye ait olan şiirlerin başında "li-muharririhî" başlığı kullanılmış olup hemen sonrasında gelen manzumeler için "velehû" ifadesi bulunur. Başka sayfalarda gelen yeni bir şiir için yine "li-muharririhî" başlığı görülür.

İzâkî'nin mecmuasında dokuz (9) gazel, Tarzî'nin gazeline yazmış olduğu bir (1) tahmis ve bir de (1) rubâî vardır. Mecmuada şaire ait toplam 11 manzume bulunmaktadır. Bunlardan dördü (4 gazel) *Kasımî Mecmusu*nda da geçmektedir.

Mecmuanın sonunda mahlası olmayan fakat İzâkî ile aynı olan üç beyitlik tarih manzumesi vardır. Bu manzume ışığında mecmuanın en geç H. 1040/1630-31 yılı ve/veya sonrasında yazıldığı söylenebilir.

⁷ Mecmua üzerinde geniş çaplı bir yayınumuz hazırlanmaktadır.

2.1.2. Kasımî Mecmuası

17. yüzyılda yazılmış *Kasımî Mecmuası* içeriği açısından değerli bir eserdir. Eserin baş taraflarında “*Bahru’l-Maarif*” ve “*Sandukatu’l-Maarif*” isimleri de yazılıdır. Mecmuanın tamamı, kendisinin de şiirleri olan Kâsımî tarafından derlenmiştir. Çeşitli yönden önemli olan mecmuada, farklı şairlerin manzumelerinin alfabetik olarak tertip edildiği görülmektedir. Birçok şairin nazire gazellerini de barındıran eser, edebiyatımızda manzum mektup geleneğinde yazılmış birçok manzumeyi de bir arada sunmuştur. Mecmuada, farklı konularda yazılmış mensur ve manzum metinler de söz konusudur.

Mecmua, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazma eser salonunda Agâh Sırrı Levend yazmaları arasındadır. Eserin kaydı şöyledir: ASL Mec 625.

Eserin yazarı, Seyyid Kasım b. Seyyid Abdullah b. Seyyid Murtaza b. Seyyid Abdulgafurü’l-Hüseynî’dir. Mecmua, H. 1034/M. 1625 yılının Recep ayında tamamlanmıştır (127a). 270 yapraktan müteşekkil eserde Divanî ve Talik hat kullanılmıştır. Ayrıca nesih yazı örnekleri de vardır.

Mecmua yazarı, eserin sahibinin, malikinin ve baştan sona kadar da yazarının kendisi olduğunu açıkça belirtmektedir. Eserde sayfaların satır sayıları da farklılık arz etmektedir. Bazı sayfalarda satır sayısı 26 olmakla birlikte manzumelerin olduğu bölümlerde genellikle 19 satır bulunur. Manzumelerden önce şairinin mahlası, varsa tanınmasını gerektirecek sıfatı ile birlikte verilmiştir. Şairlerin mahlasları da tüm metin gibi siyah mürekkeple yazılmıştır. Mahlasların üstlerinde kırmızı mürekkepli çizgi vardır.

Mecmuada İzâkî’ye ait yirmi beş (25) Türkçe, bir (1) Farsça gazel, bir (1) kaside, bir (1) tahmis olmak üzere toplamda 28 manzume bulunmaktadır. Ayrıca şairin Farsça gazelinin bulunduğu sayfada İzâkî’ye ait olduğu tahmin edilen iki beyitlik bir kıta da vardır. Bu mecmuadaki 25 Türkçe gazelden dördü (4) İzâkî’nin kendi mecmuasında da geçen manzumelerdir. İzâkî’nin şiirlerini ihtiva etmesi açısından *Kâsımî Mecmuası* önemli bir kaynaktır.

3. İzâkî'nin Şiirleri

Yukarıda da değinildiği gibi İzâkî'ye ait otuz beş manzume/metin vardır. Makale sınırları gereği bu çalışmaya İzâkî'nin kendi mecmuasında geçen şiirlerinin tam metni ile Kâsımî mecmuasında geçen şiirlerinin matlaları alınmıştır. Şiirler Arap harflerinden Latin harflerine ilim çevrelerince yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesiyle aktarılmıştır. İncelemeye esas şiirlerin hepsinin aruz kalıpları şiirlerin üst taraflarında belirtilmiştir. Bununla birlikte gazellerin geçtiği yaprak numaraları da şiirlerin üst taraflarında gösterilmiştir. Şiirler, İzâkî mecmuasında geçtiği sıraya göre yazılmıştır. Kasımî mecmuasında geçen şiirleri de yine mecmuadaki sıraya göre verilmiştir.

1) İM/8b-KM/87a

Mefûlû Mefâ'ilûn Fe'ûlûn

Sevdâ-zede-i maḥabbet oldum
Pâ-mâl-ı belâ vü miḥnet oldum

İl ḥişşe alur görünce ḥâlûm
Ser-çeşme-i 'ayn-ı 'ibret oldum

Bîgâne-şi'âr yâr elinden
Der-mânde-i fikr-i ülfet oldum

Sen gayr ile çek şarâb-ı 'işret
Ben ser-ḥoş-ı cām-ı ḥasret oldum

Reşk âteşine yanup İzâkî
Pervâne-i şem-i ḡayret oldum

2) İM/9a

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Dil diler dām-ı belâ-yı 'aşka pâ-bend olmağı
Terk-i şîḥḥat eyleyüp derd ile ḥursend olmağı

Deşt-i 'aşka düşmege sevdâ-yı zülf-i yâr ile
Ârzû eyler göñûl Mecnûna mânend olmağı

Yeg bilüp âsûde olmağdan şafâ-yı vaşl ile
Tîğ-ı hicrân ile dil per-kend per-kend olmağı

Fazl-ı ḥağdan bilmişüz 'âlemde 'ömr-i cāvidân
Rişte-i cān târ-ı zülf-i yâre peyvend olmağı

Yeg bilür 'ârif İzâkî dāver-i devr olmadan
Bende-i ḥāk-i der-i merd-i ḥiredmend olmağı

3) İM/9a-KM/43a⁸

⁸ Gazelin matlası Hisâlî'nin mecmuasında da geçmektedir. Bkz. Kaya, age, s. 347. Bir-birine nazire yazan şairler şunlardır: Esîrî-i Bağdâdî, Seyyid Rızâyî-i Bağdâdî, Hisâlî, Hâsilî-i Vardârî. İzâkî de bu nazirede İzâkî Çelebi-i Bağdâdî ismiyle anılmıştır.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cân fedâ-yı cilve-i naḥl-ı melâḥat-bâr-ı yâr
Dil ḥarâb-ı Türk-tâz-ı ğamze-i ḥûn-ḥ'âr-ı yâr

Şöyle ser-mest-i şarâb-ı şevḳ-i 'aşḳam bilmezem
Kandadur bezm-i maḥabbet kandadur âs_âr-ı yâr

Şanma kim hüşyâr olur añlar 'azâb-ı düzaḥı
Rind-i ser-mest-i şafâ-yı neş'e-i dîdâr-ı yâr

Bî-vefâlık defterinden maḥv olur resm-i cefâ
Üstüvâr olsa eger 'aşkum gibi ikrâr-ı yâr

Ey İzâkî öldüm ifşâ-yı şikâyet kılmadum
Cânuma kâr eylemişken ḥançer-i âzâr-ı yâr

4) İM/9b-KM/75b**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

Şu deñlü olmuşam mu'tadî derd-i 'aşḳ-ı cānānuñ
Ki adın añmadan müstağniyem 'âlemde dermānuñ

Ne ḥâletdür bu âyâ ḥasta-i 'aşḳuñ mezâkında⁹
Zülâl-ı vuşlatuñdan fark olunmaz zehr-i¹⁰ hicrānuñ

Ben ol dīvāne-i 'aşḳ-ı bütân-ı şūḥ u¹¹ şengem kim
Yanumda farkı yokdur Kabe ile deyr-i tersānuñ

Ḥalâş olmak diler mi 'âḳil olsa sevdüğüm hergiz
Giriftâr-ı kemend-i târ-ı zülf-i 'anber-efşānuñ

Olup rüsvâ-yı 'âlem bir büt-i tersâyî 'aşḳından
Şikest itdüñ **İzâkî** nām u nengin ehl-i imānuñ

⁹ Beyit, İM'de 2. Sırada iken KM'de 3. sıradadır. Şairin eliyle yazılan metin esas alınmıştır.

¹⁰ zehr-i: zehri KM

¹¹ şūḥ u: şūḥ KM

5) İM 9b

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh u feryādum uyardı baht-ı ẖvāb-ālūdımı
Şükr kim gördüm cemāl-i şāhed-i maqşūdımı

Dīnūmi küfre değışdüm bir büt-i tersā için
Bir bilüp bāzār-ı haqqında ziyān u sūdımı

Dürr-i eşküm cevher-i cānum müheyyā kılmışam
Gelse pāy-ı yāre īsār itmege mevcūdımı

Secde itmem her büt-i tersāya deyr-i aşqda
Kāfirem bir bilmesem maqşūdımı ma'būdımı

Kesmem ümmīdüm İzākī rü'yet-i dīdārdan
Yes odı ger yandırıp nā-būd iderse būdımı

6) İM/10a

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Düşdi bir od şu'le-i şevküñle cism ü cānuma
Kaldı iş şimdengirü çeşm-i sirişk-efşānuma

Ağlamaqda hālūmi dildāre imdād it göñül
Dem-be-dem hūn-ı cigerden dīde-i giryānuma

Yār eger 'uşşāka cevır itmede yektā ise
Bār-ı ğam çekmekde ben de fāyıkam akrānuma

Künc-i ğamda hem-demüm āh-ı ciger-süz olup
Şādlık gelmiş degüldür külbe-i aḫzānuma

Mihribān olmaz İzākī yār-ı sengīn-dil baña
Ger eşer hecrinde imdād itmese efġānuma

7) İM/10a

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Öldüğümden derdile ol bī-vefā ġāfil degül
Şükr kim cān virdüğüm cānāna bī-ḫāşıl degül

Ey gül ağyârı sirişküm seyle virmez şanma kim
Baħr tuğyân eyleyince ħâr u ħas ħâyil degül

Sen teraħħum eylemezsen yoksa ey nâ-mihribân
Şanma kim cellâd-ı ceşmüñ ħatlüme mâyl degül

Terk iderdüm kûy-ı yâri ta'ne-i ağyârdan
Ėayret-i mihr ü maħabbet neyleyin kâyil degül

Ey İzâķi şîve-i ma'sûķ u istilâ-yı 'aşķ
Ger budur rüsvâ-yı 'âlem olmamaķ ķâbil degül

8) İM/10b-KM/38a¹²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil Ėam- ħaṭṭ-ı lebüñden Maħzenü'l-Esrârdur
Göz cemâlüñ pertevinden Maṭla'ul-Envârdur

La'l-i nâbuñ ħasretinden ķaṭre-i ħûn-âb-ı dil
Sâlik-i silk-i vefâya Sübĥatül-Ebrârdur

Ey göñül dâmân-ı pâkin vaşf idersem gül gibi
Her sözüm erbâb-ı 'aşķa Tuĥfetül-Ebrârdur

Laħza laħza yâd-ı¹³ dendânuñla is.âr itdügüm
Ėaṭre ķaṭre gözlerümden Ėevher-i şevvârdur

Şîr-i dil-sûzum İzâķi yâre te'sîr itmede
Her biri derd ehline bir Maṣharu'l-Âs.ârdur

9) İM/10b/11a-KM/53a

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

Gülşene pâ-yı şevķ ile şubĥ deminde varıģör
Güllere boş nevâyile nâğme iden hezârı gör

¹²Gazelin ilk beyti, Hisâlî'nin Metâliu'n-Nezâiririnde Vüsûlî, Hisâlî, Sultan Süleyman'ın matlaları ile birlikte geçmektedir. Bkz. Kaya age, s. 717. Bâkî'nin de aynı redifli gazeli KM'de İzâķî'nin şiirinden önce aynı sayfada geçmektedir. Bâkî'nin gazeli için bkz. Sabahattin Küçük age, s. 135-136

¹³yâd-ı: bârı KM

Seyr-i fezâ-yı deşt idüp nüzhet-i merğzârı gör
 Dîde-i ibret aç dilâ rûh-fezâ bahârı gör
 Faşl-ı bahâra kıl nazar kudret-i Kirdkârı gör

Şâh-ı bahâr eyleyüp 'arşa-i bâğı haymegeh
 Oldı şükûfeler sipeh ol sipehe gül oldı şeh
 Kapukulı gibi kamu giydi benefşe seb-küle
 Tâc-ı horûs şanma kim gülşeni kıldı cîvegeh
 Baş çıkardı hâkden Kisri-i tâcdârı gör

Şubh deminde gülşene kıldı güzer Mesîhveş
 Çeşm-i darîr-i nergise şaldı nazar Mesîhveş
 Kâlib-ı bâğa rûhdan virdi hâber Mesîhveş
 Mürde-i bâğı gör nice zinde ider Mesîhveş
 Kudret-i hâkka nâzır ol mu'ciz-i cûybârı gör

Oldı yine dem-i şabâ lahlâha-sây-ı büstân
 Rûh bağışlar âdeme şimdi şafâ-yı büstân
 Reşk-i dem-i Mesîhdür büy-ı hevâ-yı büstân
 Bâğ-ı behiştê tâ n ider şimdi fezâ-yı büstân
 Kõ hele zühd ü tâtî bade-i hoş-güvârı gör

Şimdi sipîhr-i ma'nide mihr-i münevverem diyen
 Şâir-i nükte-perver ü merd-i suhanverem diyen
 Sözde İzâkıyâ bugün mâlik-i efserem diyen
 Tarz-ı nükte-senc ile nazmda hem-berem diyen
 Tarz-ı kelâma kıl nazar tab-ı suhan-güzârı gör

10) İM/11a¹⁴

Ahreb

Dil gamze-i cân-şikâra kurbân olsun
 Cân gîsû-yı müşk-bâra kurbân olsun
 Tenhâ ne dil ü cānum İzâkî cümle
 Nem var ise Zülfiķâre kurbân olsun

11) İM/33a¹⁵

¹⁴ Mecmuada "Velehü Rubai" başlığı ile verilmiştir.

¹⁵ Şiirin başında "Li-muḥarririhî" yazılıdır.

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Ḥayālūñ ḥāṭır-ı vīrāna geldi
 Ğamuñ ḥalvet-serā-yı cāna geldi

Göñül pervāneveş bezm-i ğamuñda
 Ezelden şem'-i şevke yana geldi

Gerüp sīne sinān-ı ğamzeñe dil
 Maḥabbet rezmīne merdāne geldi

Bu gülşende göñül bir gül ğamından
 Hezārān derd ile efğāna geldi

İzākī baş eger mi şāh-ı dehre
 Şu kim devrāne dervīşāne geldi

12) KM/17b**Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün**

Bismikellāhümme yā fettāḥ-ı ebvābu'l-münā
 Eyledüm fetḥ-i der-i genc-i kelāma ibtidā

13) KM/21b**Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün**

İffeti mülk-i ḥüsnüñe şāh it
 Reşk-i mihr ile ğayret-i māh it

14) KM/22a**Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün**

Ey dil ne fikr-i taḥt ü ne pervā-yı efser it
 Dīvāne-i maḥabbet olup terk-i zīver it

15) KM/38a-38b**Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün**

Dil derd-i iştıyākla şeydā olup gider
 Sevdā-yı zülf-i yār ile rüsvā olup gider

16) KM/38b**Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün**

Dil meclis-i maḥabbete micmer degül midür
 Ḥālūñ ḥayāli pāre-i 'anber degül midür

17) KM/38b-39a

Mefûlû Fâilâtû Mefâ'ilû Fâilûn

Dil âteş-i mahabbete sūzân olup gider
 Kândil-i deyr-i aşk fūrūzân olup gider

18) KM/39a

Mefâ'ilûn Fe'ilâtûn Mefâ'ilûn Fe'ilâtûn

Şarâb-ı şevkle mestânelikte 'âlem var
 Cünûn-ı aşkla dîvânelikte 'âlem var

19) KM/42b-43a¹⁶**Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn**

Herkesüñ 'aşıklığa şanmañ isti'dadı var
 Ehl-i taklîd oldı 'âlem 'aşkuñ ancağ adı var

20) KM/57a-57b

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

'Âlem-i endûha ol demden ki geldük ğamla biz
 Hem-dem ü hem-şoĥbet olduĥ şiven ü mâtemle biz

21) KM/57b

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Dökmege ĥûn-âb-ı ĥasret olmaĥa ĥûn-bâr göz
 Dâĥ-ı ĥamdan sînemüñ üstinde biñ biñ var göz

22) KM/60b

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Leşker-i 'aşkuñ göñül mülkinde emniyyet kıomaz
 Ğamze-i ĥâret-gerüñ esbâb-ı cemîyyet kıomaz

23) KM/63a

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Dilde fikr-i rûy u zülf-i yârdur eglencemüz
 Kâfir-i 'aşkıuz büt ü zünnârdur eglencemüz

¹⁶ Şiir Fuzûlî'nin aynı redifli gazeline nazire olabilir. Bkz. İsmail Parlatır (2012), Fuzûlî Türkçe Divan, Ankara: Akçağ Yay., s. 228

24) KM/70b

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Oldı göñlüm mübtelā-yı dāğ-ı derd-endüz-ı 'aşk
Yakdı cānum āteş-i endüh-ı 'ālem-süz-ı 'aşk

25) KM/78a

Ahreb¹⁷

Ey cezb-i cünün 'ināyetüñ var ise gel
Ey mürşid-i reh hidāyetüñ var ise gel

26) KM/78b

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mülk-i nazmuñ mürşid-i mu'ciz-beyānıdur göñül
Remz-dān-ı sūre-i seb'a'l-mes_ānīdür göñül

27) KM/81b-82a

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Hün-ābe-feşān oldı dimeñ dīde-i dāğum
Leb-rīz-i şarāb-ı ğam-ı 'aşk oldı ayağum

28) KM/82a

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Benem ki mısr-ı ma'ārifde fazlla hānam
Benem ki hind-i ma'ānīde hān-ı hānānam

29) KM/86a

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Ceng eylemede 'asker-i nefis ile demādem
Bu ma'rekede ekber-i aşhāb-ı cihādem

30) KM/87b

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Gülbin-i gülsitān-ı derd oldum
Revnağ-ı büstān-ı derd oldum

¹⁷ Gazel, Ahreb kalıplarıyla yazılmıştır. Fakat son dize Ahrem olup "Mefülün Fā'ilün Mefā'ilü Fe'ul" ile yazılmıştır.

31) KM/88b

Mefûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ulûn

Ben teŝne-leb-i bâdiye-peymâ-yı cünûnam
Mecnûn-ı belâ-dîde-i şahrâ-yı cünûnam

32) KM/97b

Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

Deşt-i dilde hurrem olsa sebzeâr-ı ârzû
Âteŝin âhûm olur berķ-i bahâr-ı ârzû

33) KM/129b-130a (KASİDE)

Mefâ'ilûn Fe'ilâtûn Mefâ'ilûn Fe'ilûn

Benem ki şem'-i ŝebistân-ı bezm-i hicrânam
Benem ki ŝule-fürûz-ı çerâğ-ı hırmânam

34) Taḥmîs-i Ğazel-i Fuzûlî

KM/153a-154a

Mefûlû Fâ'ilâtu Mefâ'ilû Fâ'ilûn

Ey zât-ı pâki bâ'is-i icâz-ı mümkünât
Zikr-i cemîlûñ olı dile cevher-i ḥayât
Sen olmasayduñ olmaz idi cân-ı kâyinât
Vaŝluñ baña ḥayât virür fürķatûñ memât
Sübḥâne ḥalîķun ḥaleķa'l-mevte ve'l-ḥayât

35) KM/67b (Farsça Gazel)

Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilûn

Ger ŝabâ ber-ser-i kūy-ı tu vezîden ğired
Cânem ez-ğayret-i ân câme derîden ğired

SONUÇ

Klâsik Türk edebiyatının başlangıcından bugüne kadar birçok şair yetişmiştir. Bunlardan birçoğunun ismi kaynaklarımızda zikredilmekle beraber çeşitli sebeplerden dolayı da bazılarının ismine rastlayamamaktayız.

Edebiyat tarihimiz için önemli kaynaklar arasında olan ve derleme metinler özelliği taşıyan mecmualarda şiir örneklerine rastladığımız

birçok yeni isme de ulaşabilmekteyiz. Yapılan her yeni akademik çalışma ile edebiyat tarihimize yeni sayfalar da açılabilir.

Kaynaklarda ismine rastlanmayan İzâkî isimli şair, ta bu makale bağlamında kısaca tanıtılmıştır. Şaire ait olduğu konusunda emin olduğumuz şiirlerinin tümü de bu çalışmada incelenmiş, kendisine ait olan mecmuasında geçen şiirleri ise yeni yazıya aktarılmıştır.

16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başında yaşadığını söyleyebildiğimiz İzâkî'nin nerede doğduğu ve öldüğü hakkında kesin bilgiye sahip değiliz. Elimizdeki tüm bilgi Bağdatlı olduğu ve İzâkî Çelebi olarak tanındığıdır. Şairin ölüm ve doğum tarihleri de bilinmemektedir. Fakat şiir örneklerinin geçtiği metinlerin yazıldıkları yıllara istinaden İzâkî'nin H. 1040/ M.1630-31 yıllarında halen yaşadığı söylenebilir.

İzâkî'nin şiir örnekleri başta kendi mecmuası (*İzâkî Mecmuası*) olmak üzere *Kâsımî Mecmuası* ve Hisâlî'nin *Metâliu'n-Nezâir* isimli eserlerinde geçmektedir. Hisâlî şairi Bağdatlı İzâkî Çelebi olarak tanıtmış ve ona ait 4 (dört) nazire matlayı eserine dâhil etmiştir.

Makalemizde şaire ait otuz beş (35) manzumeden kendi mecmuasında geçenlerden on biri (11)'nin tümü, diğerlerinin ise matlaları bulunmaktadır.

Yapılacak olan yeni çalışmalarda ya da yapılmış olmakla birlikte şair hakkında bilgi verilmeyen diğer çalışmalarda şaire ait birçok şiirinin daha günyüzüne çıkması da muhtemeldir.

İyi bir şair olan Bağdatlı İzâkî Çelebi'nin Fuzûlî, Ruhî ve Bâkî gibi önemli şairlere nazireleri vardır. Alevi-Bektâşi bir kimliğe sahip olan şairin şiirlerinde kimliğini açıkça ifade ettiği de görülmektedir. Kendi sanatı ile övünen şairin aşk konulu gazellerinde Fuzûlî'nin üslubuna yakın bir yol takip ettiği görülür.

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (Haz.) (1999), *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Asar Li-Zeyli Zübbetü'l-Eş'âr*, Ankara: AKMB Yay..
- AK, Coşkun (Haz.) (2001), *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, I-II, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay.
- AYDEMİR, Yaşar (2007). "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler" *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic/Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3 Summer, 123-137.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 26. Baskı, Ankara: Aydın Kitapevi.
- İzâkî, *Mecmua, İslâmî Şurâ Meclisi Kütüphanesi (Kitabhane-i Meclis-i Şurâ-yı İslâmî)* Sıra Nu: 9810, Kayıt Nu: 952753, Kitap Tanıtım Fiş Nu: 13378-10, 1631. Tahran
- KALYON, Abuzer (2011, *Peşteli Hisali Metali'ün-neza'ir (II. cilt) İnceleme-Metin*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARTAL, Ahmet (Haz.) (2009). *Muallim Naci, Lugat-ı Naci*, Ankara: TDK Yay.
- Kasımî (1625), *Bahru'l-Maarif*, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Yazma Eser Koleksiyonu, ASL Mec 625.
- KAYA, Bilge (2003), *Hisali Hayatı-Eserleri ve Metaliü'n-Nezair Adlı Eserinin Birinci Cildi: İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı.
- KIRKKILIÇ, Ahmet, Sancak Yusuf (Haz.) (2009), *Ahterî Mustafa Efendi Ahter-i Kebir*, Ankara: TDK Yay.
- KOÇ, Mustafa, Tanrıverdi Eyüp (Haz.) (2013), *Mütercim Asım Efendi, Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, I-VI, Ankara: Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı.
- KURNAZ, Cemal ve Mustafa Tatçı (Haz.) (2001), *Nail Tuman, Tuhfe-i Nâ'ilî*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- KURNAZ, Cemal, Aydemir Yaşar (2013), "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter, p. 51-64, Ankara-Turkey.
- KÜÇÜK, Sabahattin (Haz.) (1994), *Bakî Divanı*, Ankara: TDK Yay.

- MALUF, Luvîs (1986), *El-Müncid, Fi'l-Lugati ve'l-A'lam*, 35. Baskı, Beyrut: Daru'l-Maşrik.
- Mehmed Süreyya (1308-1311), *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâyih-i Osmaniye*, I-IV, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- MERMER, Ahmet (Haz.) (1991), *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*, Ankara: AKMB Yay..
- ÖZCAN, Abdulkadir (Haz.) (1989), *Şakayıkü'n-Numaniye ve Zeylleri*, I-V, Çağrı Yay.
- PARLATIR, İsmail (Haz.) (2012), *Fuzûlî Türkçe Divan*, Ankara: Akçağ Yay.
- REDHOUSE, Sir James W (2006), *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yay.
- YILDIRIM, Ali (2006), *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nâmeler*, Ankara: Akçağ Yay.